

Krúdy Gyula

Beteg város

Olyan szép ős nem mindig volt Magyarországon, mint az idén, midőn a spanyol betegség dühöng. Az enyhe és álmodozó időjárás, az andalgó októberi nap-sugár, az aranyszitán fejünkre hulló fénylő liszt szél-időben: régi emberi babonát borít fel. Közönségesen eddig azt hittük, hogy a különböző járványok kényelmes terjeszkedéséhez szükség van a nedves, komor, életunt időjáráshoz. Azt hittük, hogy a nátha az eresztől csepeg, és a láz a vizes köd százgalléros köpenyében lopózkodik tova. A szervezetünk megzavarodásához barátságtalan esőfelhő kell, amely eltakarja szemünk elől a napot, míg éjszaka az őszi halál nyirkos temetői szél alakjában sóhajtozik ablakunk alatt. Azt hittük, hogy a betegséghez lappangó rosszullet, búskomorságos érzés, borzongató előérzet, névtelen szomorúság és nagy adag életunalom szükséges, amikor az ember önkéntelenül megírja végrendeletét. Holott október közepén gyermekkorom óta nem nyíltott ily szeretetre méltóan az idő, csaknem tavasz remegteti szitakötő-szárnyait a ligetek aranypénzes sétautain, megannyi költő minden járókelő a városerdő és a sziget felejthetetlen lombjai alatt; szelíden fénylik a Duna...

És már alig van koporsó Pesten, az asztalosműhelyben reggeltől estig és estétől reggelig készülnek a házikók, a sírásók visszatértek a harcterről, és a pesti temetőkben találtak váratlan foglalkozást, búsan elhallgat a fénylő elméjük orvostudomány... Amióta megérkezett a járvány közénk, nem volt olyan szomorú hete Pestnek, mint az elmúlt. Végre látható lett az a hullafolt a város arculatán, amelyet a négyesztendős háború alatt ügyesen kendőzött öreg és fiatal. A mellüket verőknak, a szomorúság barátainak, a gyász komor híveinek, az élet mindennapi örömei között fekete köntöst viselő temetéshuszároknak lett igazuk. Pest nem úszta meg a háborút a rettenet ösmerése nélkül. Pest nem maradhatott meg kivételesen az emberi szörnyűségben, amely Európa valamennyi nagyvárosát a földre sújtotta. Pest megingott az öröm mezőin, a farsangnak vége lett, az élettelmes, villanó, pazarló kedv, amely még esztendeig csodálatos széppé tette itt a nőket és undorítóvá a férfiakat: vándorszínész módjára megszökött a városból. Az orvosok megrettenve sietnek a ragályban, didereg az ápolónő, és a patikus nem győzi a munkát. Csüggedten roskad össze minden babona és tudomány, amit az emberiség az egészsége körül felépített.

Egy komor, engesztelhetetlen szellem kószál a pesti utcákon, amelyet a négyesztendős hadjáratban eddig nem ismertünk: a részvétlen, természetes, mindennapi halál, amely többé nem ad időt ahhoz, hogy elmúlt kedveseinket megsirassuk, ismerőseink koporsójától elbúcsúzzunk, jóbarátaink elhunytára hosszadalmasan gondoljunk: mert újra és újra sújt körülöttünk a halál. Teremtő, négy esztendeig, a legszörnyűbb hadjáratban, amelyet valaha a történelem feljegyzett, senki sem gondolt Pesten a halálra! Azt hittük, hogy csak azoknak kell meghalni, akiktől úgyis elbúcsúztunk, s a katonák halálán már senki sem csodálkozott. A halál a város külső részeiben ténfergett, elfáradt, mire a harcterekről Pestig ért, mint a messziről jövő átok. Már azt hittük, hogy ezentúl csupa sikeres üzlet lesz az életünk. Az árdrágítás és uzsora nagyszerű esztendői után a felgyülemlett pénz bolond módjára táncolt tova országútján. A közelgő béke vagy a végtelen háború esélyeit egyformán játszotta a pénz játékos. Egyik színházat vett, a másik boltot nyitott, a harmadik fegyverrészennyel spekulált.

Eszünkbe sem jutott, hogy a város nagyarányú életmódját, szökökút módjára emelkedő kedvét, túlszűfoaltságát, fulladásig megtelt örömeit bármi is megállíthatná. Az élet örökké tart, és a szerencse szolgál, mint engedelmes pudli. A vonatok megszakadásig hozzák a gazdag vidékieket a fővárosba, a hotelben kezdet kell csókolni a portásnak, a színházjegyért majdnem hogy női erény jár, az ócska cipőért és a viseltes ruháért marakodnak a kereskedők, a felpuffadásig megtelnek a leánykereskedők és mulatóhelygazdák, az emberi őrjöngés nem ismer határt az élvezethajszában, kocsin rohan az öröm, s csak a gyalogjárónak nincs igaza...

Most aztán lesz elég ócska nadrág és gazdátlan cipő. Patkány cincog a színház nézőterén. A mulatóhely cifra rongyai elkopnak. A részeg öröm árokba töntörődött, s már nincs ereje segítségért kiáltani. A bundás úrhölgyek, akik után tegnap irigykedve nézett a korzó, elmaradtak a látóhatárról. Büszke, duzadt gavallérok megrettenve szorongatják a hőmérőt. Boldog, meggazdagodott emberek hiába rimázkodnak összetett kézzel a házi orvosnak, és nem rohan már részegen a vidék a pesti éjszaka lámpásai után. Lehajtott fejjel áll a boldog pesti ember. Erre senki sem kártyázott a városban.